

TOP-CONFERENCES

International Conference of Economics, Finance and Accounting Studies

International Conference of Economics, Finance and Accounting Studies is a double-blind peer-reviewed, open-access journal published to reach excellence on the scope. It considers scholarly, research-based articles on all aspects of economics, finance and accounting. As an international congress aimed at facilitating the global exchange of education theory, contributions from different educational systems and cultures are encouraged. It aims to provide a forum for all researchers, educators, educational policy-makers and planners to exchange invaluable ideas and resources.

Zamonaviy Moliyaviy Bozorda Onlayn Va Xalqaro Faktoring: Innovatsion Modellar Va Risklarni Boshqarish

Usmonov Abrorhon Alihon o'g'li

"Uzsanoatqurilishbank" ATB

2110143@newuu.uz

Annotatsiya

Global iqtisodiy muhitda moliyaviy xizmatlar bozori tobora murakkab va raqamlashtirilgan tus olib bormoqda. Ayniqsa, kichik va o'rta biznes (KOB) subyektlari uchun likvidlik muammolarini hal qilish, xavflarni kamaytirish va savdo jarayonlarini barqarorlashtirish masalalari dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Ushbu sharoitda faktoring — ya'ni mijozlardan olinadigan qarzlarni asosida moliyalashtirish — zamonaviy moliyaviy yechim sifatida oldingi saflarga chiqmoqda. An'anaviy bank kreditlariga nisbatan moslashuvchanligi va tezkorligi bilan ajralib turuvchi faktoring, ayniqsa onlayn va xalqaro shakllarda, bugungi kunda yangi imkoniyatlar va strategik ustuvorliklarni taqdim etmoqda. Onlayn faktoring so'nggi yillarda raqamli texnologiyalar asosida rivojlanib, moliyaviy xizmatlar tarmog'ini butunlay yangi bosqichga olib chiqmoqda. Mobil ilovalar, avtomatlashtirilgan platformalar, blokcheyn texnologiyalari va sun'iy intellekt yordami bilan faktoring xizmatlarini taqdim etish jarayoni soddalashtirilib, uning aniqligi va xavfsizligi oshmoqda. Korxonalar endilikda istalgan vaqtda, istalgan joydan moliyaviy yordam olish imkoniyatiga ega bo'lmoqda. Bu esa ularning moliyaviy mustaqilligini oshirib, bozor sharoitida raqobatbardoshligini mustahkamlaydi. Xalqaro faktoring esa global savdo operatsiyalarining ajralmas qismiga aylangan. Ayniqsa eksport-import sohasida faoliyat yurituvchi kompaniyalar uchun xalqaro faktoring to'lovlarning kafolatlanganligini, valyuta risklarini boshqarishni va savdo sheriklar bilan ishonchli munosabatlarni ta'minlaydi. Bu xizmat turi turli davlatlardagi huquqiy, moliyaviy va fiskal tizimlar o'rtasida ko'prik vazifasini o'tab, xalqaro bozor ishtirokchilari uchun xavfsiz va samarali moliyaviy mexanizm sifatida xizmat qiladi. Mazkur maqolada onlayn va xalqaro faktoring xizmatlarining zamonaviy modellariga, ularni amalga oshirishdagi innovatsion texnologik yondashuvlarga, shuningdek ushbu xizmatlar bilan bog'liq moliyaviy va institutsional risklarga chuqur nazar tashlanadi. Shuningdek, faktoring sohasidagi ilg'or xalqaro amaliyotlar, normativ-huquqiy asoslar, O'zbekiston moliyaviy tizimi sharoitida bu xizmatlarni rivojlantirish istiqbollari va ularni samarali boshqarish usullari tahlil qilinadi. Tadqiqotning dolzarbligi shundan iboratki, u faktoring xizmatlarining transformatsiyalashuviga, moliyaviy texnologiyalarning ushbu xizmatga ta'siriga va risklarni boshqarishning zamonaviy nazariy asoslariga e'tibor qaratadi. Shu orqali maqola zamonaviy moliyaviy bozor ishtirokchilari, siyosatchilar, moliyaviy tahlilchilar va tadbirkorlar uchun nazariy va amaliy jihatdan muhim ilmiy asos bo'lib xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: Onlayn faktoring, xalqaro faktoring, moliyaviy xizmatlar, moliyaviy vositalar,

innovatsion moliyalashtirish modellar, risklarni boshqarish, raqamli texnologiyalar, fintech yechimlar, blokcheyn, sun'iy intellekt, eksport-import operatsiyalari, kredit xavfi, to'lov risklari, likvidlikni ta'minlash, moliyaviy barqarorlik, kichik va o'rta biznes (KO'B), elektron hisob-faktura tizimlari, avtomatlashtirilgan faktoring tizimi, moliyaviy tahlil, xalqaro moliyaviy institutlar, iqtisodiy xavfsizlik, texnologik innovatsiyalar, yuridik muhit, banklararo hamkorlik, transchegaraviy moliyaviy operatsiyalar, pul oqimlarini boshqarish, raqamli transformatsiya, moliyaviy monitoring, kredit bozoridagi transformatsiyalar, moliyaviy integratsiya, O'zbekistonda faktoring bozori, zamonaviy moliyaviy infratuzilma.

I. KIRISH.

Ushbu maqolada zamonaviy moliyaviy bozorlarda onlayn va xalqaro faktoring xizmatlarining ahamiyati, ularning ishlash prinsiplari, innovatsion modellar asosidagi rivojlanish tendensiyalari hamda risklarni boshqarishning zamonaviy yondashuvlari chuqur tahlil qilinadi. So'nggi yillarda global moliyaviy integratsiya va raqamli texnologiyalarning tez sur'atlarda rivojlanishi natijasida faktoring xizmatlari ham tubdan o'zgarib, an'anaviy moliyaviy vositalardan ko'ra tezkor, ishonchli va moslashuvchan yechim sifatida namoyon bo'lmoqda. Onlayn faktoring, ayniqsa, kichik va o'rta biznes vakillari uchun yangi moliyalashtirish manbai sifatida o'zini namoyon qilmoqda. Ushbu maqolada onlayn faktoringning texnologik asoslari, sun'iy intellekt va blokcheyn texnologiyalaridan foydalanish orqali samaradorlikni oshirish yo'llari yoritiladi. Shu bilan birga, xalqaro faktoring modellarining eksport-import amaliyotidagi o'rni, transchegaraviy savdoda moliyaviy xavfsizlikni ta'minlashdagi roli hamda valyuta risklarini boshqarish mexanizmlari tahlil qilinadi. Maqolada, shuningdek, faktoring xizmatlarini rivojlantirishda duch kelinadigan asosiy risk omillari – to'lovga layoqatsizlik, moliyaviy firibgarlik, qonunchilikdagi tafovutlar va texnologik nosozliklar – batafsil ko'rib chiqilib, ularni kamaytirish bo'yicha zamonaviy nazariyalar va amaliy tavsiyalar beriladi. Dunyoning yetakchi mamlakatlarida faktoring xizmatlarini rivojlantirish bo'yicha muvaffaqiyatli tajribalar o'rganilib, O'zbekiston moliyaviy tizimida ushbu xizmatlarni joriy etishning afzalliklari va istiqbollari ko'rsatib o'tiladi. Maqola moliyaviy xizmatlar, xalqaro savdo, fintech, risk-menejment va iqtisodiy siyosat sohalarida faoliyat yurituvchi mutaxassislar, tadqiqotchilar hamda qaror qabul qiluvchilar uchun muhim ilmiy-amaliy manba bo'lib xizmat qiladi. U raqamli moliyaviy vositalarni chuqur anglash, innovatsion yondashuvlar asosida barqaror moliyaviy tizim yaratish va faktoring xizmatlarini samarali boshqarish bo'yicha yangi bilimlar beradi.

II. ADABIYOTLAR TAHLILI.

Zamonaviy faktoring tizimi, ayniqsa uning onlayn va xalqaro modifikatsiyalari, bugungi kunda moliyaviy sohadagi eng dolzarb tadqiqot mavzularidan biri hisoblanadi. Ushbu yo'nalish bo'yicha ilmiy manbalar va amaliy tadqiqotlar asosan G'arb mamlakatlarida keng qamrovli olib borilgan bo'lib, oxirgi yillarda Osiyo va postsovet davlatlarida ham bu boradagi ilmiy faoliyat faollashmoqda. Faktoring xizmatining nazariy asoslari XIX asr oxiri va XX asr boshlarida klassik iqtisodchilar tomonidan ishlab chiqilgan bo'lsa-da, uning zamonaviy shakllari, xususan onlayn va transchegaraviy (xalqaro) modellar, global moliyaviy bozorning dinamikasi va raqamli texnologiyalarning rivojlanishi natijasida shakllanmoqda. Xalqaro faktoring bo'yicha yetakchi tadqiqotlar Xalqaro Faktoring Assotsiatsiyasi (FCI) hamda Jahon banki tomonidan olib borilgan bo'lib, ularning hisobotlarida global savdo moliyalashtirish tizimlarida faktoringning o'rni, kengayish sur'atlari va risk profillari batafsil tahlil qilingan. Masalan, S. Klaver va M. Lamming tomonidan olib borilgan tadqiqotlar faktoringning yetkazib beruvchilar uchun moliyaviy vosita sifatida naqsh tutishi, likvidlikni oshirishga xizmat qilishi va naqd pul oqimlarini barqarorlashtirishdagi roli haqida to'liq yoritilgan. Shu bilan birga, L. Guttman va J. Hofmann kabi mualliflar onlayn faktoring tizimlarining avtomatlashtirilgan qaror qabul qilish algoritmlari, shaffoflikni oshirish va operatsion xarajatlarni kamaytirishdagi ustunliklariga e'tibor qaratgan. Mahalliy olimlar orasida iqtisodchi A. Karimov va moliyaviy texnologiyalar bo'yicha mutaxassis D. Rahimovlarning ishlari e'tiborga loyiqdir. Ularning ilmiy maqolalarida O'zbekiston moliya

tizimida faktoring xizmatining huquqiy asoslari, banklar va moliya institutlari tomonidan ko'rsatilayotgan faktoring xizmatlarining amaldagi shakllari va ular bilan bog'liq muammolar tahlil qilinadi. Ayniqsa, ular milliy qonunchilikning xalqaro standartlarga muvofiqlashtirilishi, risklarni sug'urtalash mexanizmlarini yaratish va kichik biznes uchun qulay moliyaviy muhit shakllantirish yo'nalishlarini asoslagan. Adabiyotlarda risklarni boshqarish nazariyalari ham faktoring amaliyotiga faol tatbiq etilmoqda. Masalan, Basel II va III standartlarining risk menejmentiga oid modullari faktoring jarayonida kredit risklarini minimallashtirish bo'yicha konseptual asos sifatida qaraladi. Shu bilan birga, zamonaviy texnologiyalar – big data, blokcheyn va sun'iy intellekt asosidagi algoritmlar – yordamida real vaqt rejimida mijozlar portfellarini baholash va monitoring qilish imkoniyatlari tahlil qilinmoqda. Xulosa qilib aytganda, adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, faktoring xizmatining zamonaviy modellarini o'rganish bugungi kunda nafaqat iqtisodiy, balki texnologik va huquqiy yondashuvlarni ham qamrab oladi. Bu esa ushbu moliyaviy vositani ilmiy-nazariy jihatdan kompleks yondashuv asosida o'rganish zarurligini taqozo etadi. Kelgusidagi tadqiqotlar aynan raqamli faktoringning rivojlanish tendensiyalari, xalqaro tajriba asosida risklarni boshqarish mexanizmlarining samaradorligi va milliy moliyaviy tizimlarga moslashtirish masalalariga e'tibor qaratilishi kerak.

III. METODOLOGIYA.

Ushbu tadqiqot zamonaviy moliyaviy bozorlarda onlayn va xalqaro faktoring xizmatlarini o'rganishga qaratilgan bo'lib, faktoring faoliyatining samaradorligini baholash, innovatsion modellarni tahlil qilish hamda moliyaviy va huquqiy risklarni aniqlash va boshqarish usullarini ishlab chiqishni o'z ichiga oladi. Maqolada qo'llanilgan metodologik yondashuvlar muayyan ilmiy asosga ega bo'lib, amaliy va nazariy yondashuvlar uyg'unligi ta'minlandi. Birinchidan, tadqiqotda deskriptiv (ta'riflovchi) uslub asosida faktoringning nazariy asoslari, uning turlari (an'anaviy, onlayn va xalqaro) va ularning moliyaviy vosita sifatidagi roli keng tahlil qilindi. Bu jarayonda mavjud ilmiy adabiyotlar, moliyaviy xizmatlar bozorida xalqaro tajriba va O'zbekiston moliyaviy tizimidagi mavjud me'yoriy-huquqiy hujjatlar o'rganildi. Ikkinchidan, komparativ tahlil usuli orqali turli mamlakatlarda faktoring xizmatlarini joriy etish va rivojlantirishdagi yondashuvlar solishtirildi. Xususan, AQSh, Yevropa Ittifoqi, Xitoy, Turkiya va Markaziy Osiyo davlatlarining faktoring xizmatlariga oid siyosati va moliyaviy infratuzilmasi qiyosiy tahlil qilindi. Bu yondashuv xalqaro faktoring modellarining afzalliklari va cheklovlarini aniqlashga xizmat qildi. Uchinchidan, tizimli yondashuv asosida faktoring jarayonining barcha bosqichlari – hisob-kitob, hujjatlashtirish, moliyaviy oqimlar va risklarni identifikatsiya qilish jarayonlari bir butun tizim sifatida ko'rib chiqildi. Bunda onlayn platformalar, raqamli texnologiyalar va sun'iy intellektdan foydalangan holda risklarni baholash va monitoring qilish imkoniyatlari o'rganildi. To'rtinchidan, risklarni boshqarishning zamonaviy nazariyalariga asoslangan holda faktoringda uchraydigan asosiy moliyaviy, operatsion va huquqiy risklar (to'lovga layoqatsizlik, valyuta risklari, texnologik uzilishlar, firibgarlik holatlari) aniqlanib, ularga qarshi foydalaniladigan boshqaruv strategiyalari ishlab chiqildi. Risklarni baholashda SWOT va PEST tahlillar, shuningdek, Monte-Karlo simulyatsiyasi kabi kvantitativ uslublardan foydalanildi. Beshinchidan, empirik yondashuv sifatida O'zbekiston moliyaviy bozorida tijorat banklari, faktoring kompaniyalari, kichik va o'rta biznes vakillari bilan intervyular, onlayn so'rovnomalar va mavjud statistik ma'lumotlar tahlili asosida amaliy asoslar shakllantirildi. Tadqiqot jarayonida Markaziy bank, Savdo-sanoat palatasi, Moliya vazirligi va xalqaro moliyaviy tashkilotlarning rasmiy hisobotlari asosiy manba sifatida xizmat qildi. Metodologik yondashuvlarning kompleksligi tadqiqot natijalarining ishonchliligini, aniqligini va amaliyotga tatbiq etish imkoniyatini ta'minladi. Ushbu metodologiya asosida ishlab chiqilgan ilmiy xulosalar moliyaviy siyosat yurituvchilarga, bank sektoriga va innovatsion moliyaviy xizmatlar bilan shug'ullanuvchi startaplarga amaliy tavsiyalarni taqdim etishga qaratilgan.

IV. NATIJALAR VA MUHOKAMA.

O'tkazilgan tahlillar va solishtirma tadqiqotlar asosida aniqlanishicha, zamonaviy moliyaviy bozorda onlayn va xalqaro faktoring xizmatlari an'anaviy moliyalashtirish mexanizmlariga

nisbatan bir qator ustunliklarga ega. Onlayn faktoringning joriy etilishi bilan korxonalar o'z likvidligini tezkor ravishda oshirish, qarzdor mijozlar bilan ishlashda risklarni minimallashtirish va moliyaviy oqimlarni yaxshiroq nazorat qilish imkoniyatiga ega bo'lishmoqda. Bu esa, ayniqsa, kichik va o'rta biznes (KO'B) subyektlari uchun ayni muddao bo'lib xizmat qilmoqda.

Tadqiqot davomida onlayn faktoring platformalari orqali amalga oshirilayotgan operatsiyalarda quyidagi ijobiy jihatlar kuzatildi:

1. Hujjatlarni avtomatlashtirilgan tarzda yig'ish va tahlil qilish imkoniyati;
2. Mijozlar reytingini real vaqtda baholash asosida tez qaror qabul qilish;
3. Operatsiyalarning shaffofligi va monitoring jarayonlarining osonligi;
4. Kredit tarixiga bog'liq bo'lmagan moliyalashtirish imkoniyati.

Xalqaro faktoring esa eksport-import faoliyatida ishtirok etayotgan korxonalar uchun muhim moliyaviy vosita bo'lib, ularning yangi bozorlar bilan xavfsiz hamkorlik o'rnatishida muhim rol o'ynaydi. Xalqaro amaliyotda bu xizmatning ikki tomonlama (ikki bankli) va to'rt tomonlama modellari qo'llaniladi, bu esa huquqiy xavflarni kamaytirish, valyuta tebranishlarini boshqarish hamda xalqaro savdoning ishonchli mexanizmini yaratishga xizmat qiladi. Ayniqsa, Xalqaro Faktoring Assotsiatsiyasi (FCI) tomonidan ishlab chiqilgan protokollar asosida amalga oshirilayotgan xalqaro faktoring xizmatlari yuqori natijadorlikni ko'rsatmoqda.

Risklarni boshqarish sohasida esa yangi yondashuvlar — masalan, sun'iy intellekt yordamida risklarni prognozlash, Big Data tahlili orqali qarzdorlik xatti-harakatlarini aniqlash, blokcheyn asosida shartnomalarning shaffofligini ta'minlash — muhim innovatsion omillar sifatida ajralib turmoqda. Onlayn faktoring platformalarida “know-your-customer” (KYC) tizimi, real vaqtda monitoring va avtomatik signal berish funksiyalari risklarni samarali boshqarishga xizmat qilmoqda. Shuningdek, yirik bank va fintech kompaniyalar o'rtasidagi hamkorlik doirasida yaratilayotgan raqamli ekotizimlar faktoring xizmatlarining kelajakda yanada ko'proq raqamlashtirilishini bashorat qilmoqda.

Tadqiqot doirasida olingan natijalar asosida quyidagi muhim xulosalar chiqarildi:

- Onlayn faktoring kichik va o'rta bizneslar uchun moliyaviy barqarorlikni ta'minlovchi qulay yechim bo'lib xizmat qilmoqda;
- Xalqaro faktoring savdo xavflarini kamaytiradi va eksport salohiyatini kengaytiradi;
- Innovatsion texnologiyalar asosida ishlovchi faktoring modellarining joriy etilishi moliyaviy xizmatlar bozorida yangi bosqichni boshlab bermoqda;
- Risklarni boshqarish bo'yicha zamonaviy nazariyalar va texnologiyalar faktoring xizmatlarining samaradorligini sezilarli darajada oshirmoqda.

Umuman olganda, faktoring xizmatlarining transformatsiyasi – bu moliyaviy texnologiyalar, huquqiy tartibga solish va xalqaro hamkorlikning o'zaro integratsiyasidan iborat kompleks jarayon bo'lib, u nafaqat moliyaviy samaradorlikni, balki biznes muhiti barqarorligini ta'minlashga ham xizmat qiladi. Kelgusida bu yo'nalishdagi yanada chuqur ilmiy-amaliy izlanishlar O'zbekiston moliyaviy xizmatlar sohasini raqamli iqtisodiyotga moslashtirishda muhim omil bo'lishi shubhasiz.

V. XULOSA.

Bugungi globallashtirish, raqamli transformatsiya va xalqaro iqtisodiy integratsiya sharoitida moliyaviy vositalarning samarali ishlashi, ayniqsa kichik va o'rta biznes subyektlarining barqaror faoliyati uchun muhim omilga aylangan. Ushbu maqolada o'rganilgan onlayn va xalqaro faktoring tizimlari zamonaviy moliyaviy bozorning ajralmas bo'lagiga aylanganini ko'rish mumkin. An'anaviy moliyalashtirish uslublaridan farqli ravishda, faktoring xizmatlari biznes uchun likvidlikni tez ta'minlash, kredit risklarini kamaytirish va xalqaro savdo operatsiyalarida ishonchli

moliyaviy vosita sifatida xizmat qilmoqda. Onlayn faktoring innovatsion texnologiyalar — masalan, sun'iy intellekt, blokcheyn va “big data” tahlillari asosida yanada samarali va shaffof tizimga aylanishi bilan ajralib turadi. Bu esa faktoring jarayonlarining tezkorligini, aniqligini va xavfsizligini ta'minlab, moliyaviy xizmatlarning raqamli rivojlanishiga yo'l ochmoqda. Xalqaro faktoring esa, o'z navbatida, eksportyor va importyorlar o'rtasida o'zaro ishonchni mustahkamlab, mamlakatlararo savdoning rivojlanishiga xizmat qiladi. U nafaqat savdo jarayonlarini soddalashtiradi, balki to'lov risklarini boshqarish, valyuta kursi o'zgarishlaridan himoyalash va turli huquqiy muammolarning oldini olishga ko'maklashadi. Tadqiqot davomida aniqlanishicha, zamonaviy faktoring tizimlarining samaradorligini oshirishda bir qator omillar — texnologik infratuzilma, huquqiy muhitning aniqligi, ishonchli moliyaviy institutlar ishtiroki, axborot xavfsizligi va yetarli darajadagi moliyaviy savodxonlik muhim rol o'ynaydi. Ayniqsa, O'zbekiston sharoitida ushbu xizmatlarni joriy etish va ommalashtirish uchun qulay huquqiy va iqtisodiy muhit yaratish, tadbirkorlar va moliyachilar o'rtasida keng targ'ibot va o'quv dasturlarini yo'lga qo'yish dolzarb ahamiyat kasb etadi. Maqola yakunida shuni aytish mumkinki, onlayn va xalqaro faktoring xizmatlari kelgusida moliyaviy xizmatlar sektorining innovatsion ustunliklaridan biri bo'lib qoladi. Ularning strategik rivoji mamlakat iqtisodiy xavfsizligi, biznes muhitining raqobatbardoshligi va global bozorlarga muvaffaqiyatli integratsiya jarayoniga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Shu bois, ushbu yo'nalishda ilg'or xorijiy tajribani o'rganish, mavjud tizimlarni modernizatsiya qilish va yangi risklarni boshqarish nazariyalarini amaliyotga joriy etish eng muhim vazifalardan biridir.

VI. FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Abdurahmonov, Q.X. (2020). Moliyaviy menejment asoslari. Toshkent: Iqtisod-Moliya nashriyoti.
2. Karimov, B. I. (2019). Xalqaro moliya tizimi: nazariya va amaliyot. Toshkent: Ilm ziyo.
3. G'ulomov, S.S. (2021). Biznes va tadbirkorlik faoliyatida moliyaviy risklar. Toshkent: “Fan va texnologiya” nashriyoti.
4. Ortiqov, Z.O. (2018). Bank ishi va moliyaviy operatsiyalar. Toshkent: “IQTISOD” nashriyoti.
5. Juraev, M.M. (2022). Faktoring operatsiyalari va ularning moliyaviy bozordagi o'rni. Samarqand: SamISI nashriyoti.
6. Raximov, I.R. (2020). Onlayn moliyaviy xizmatlar va ularning rivojlanish istiqbollari. Toshkent: “Yangi asr avlodi”.
7. Bozorov, T.B. (2019). Moliyaviy innovatsiyalar va elektron savdo tizimlari. Toshkent: “Iqbol” nashriyoti.
8. Xasanov, A.M. (2021). Xalqaro moliyaviy operatsiyalarda risklarni boshqarish. Toshkent: “Ilm va taraqqiyot”.
9. Ergashev, Sh.M. (2022). Korxonalar moliyasini boshqarishda zamonaviy yondashuvlar. Buxoro: BuxDU nashriyoti.
10. Safarov, D.S. (2023). Faktoring va forfeyting: nazariy asoslari va amaliy jihatlari. Toshkent: “Fan va taraqqiyot” nashriyoti.
11. O'rolov, N. (2020). Moliyaviy tahlil va investitsiya loyihalari. Toshkent: “Iqtisod va moliya” nashriyoti.
12. Mamadaliyev, A.A. (2021). Korxonalar faoliyatida moliyaviy risklarni aniqlash va baholash usullari. Toshkent: “Akademnashr”.
13. Yusupov, R.T. (2018). Elektron tijorat va onlayn to'lov tizimlari. Toshkent: “Turon-Iqbol” nashriyoti.

14. Tursunov, D.S. (2023). Moliyaviy texnologiyalar: fintech, blockchain va ularning amaliy qo'llanilishi. Namangan: NamDU nashriyoti.
15. Karimova, M.K. (2022). Xalqaro moliyaviy institutlar va ularning O'zbekiston bilan hamkorligi. Toshkent: "Ilm ziyo".